

Микола ЛИТВИН

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ НОВІТНЬОЇ ДОБИ: ДЕСЯТИРІЧЧЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРУ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН ІНСТИТУТУ УКРАЇНОЗНАВСТВА ІМ. І. КРИП'ЯКЕВИЧА НАН УКРАЇНИ

Пригадування історії може об'єднувати або роз'єднувати народи. Тому історична пам'ять є важливим чинником формування ідентичностей – від локальних до національних. Особливо рельєфно це відображено на прикордонних полі етнічних / поліконфесійних територіях. На жаль, українсько-польське військово-політичне протистояння після Першої світової війни, у період відродження національних державностей та в роки Другої світової війни мало протилежне відображення в історичній пам'яті українців і поляків. Власне це відображення можна трактувати як конфлікт історичної пам'яті. З метою гармонізації міждержавних та міжнаціональних взаємин Указом Президента України та Постановою Президії НАН України 2007 р. в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України створено Центр дослідження українсько-польських відносин, співробітники якого виконували планові теми: “Українці – поляки: взаємовпливи, протистояння, співпраця (друга половина XIX – початок XXI століття)”, “Українсько-польські взаємини у контексті європейської історії: роль історичної спадщини у формуванні сучасних культурних і політичних пріоритетів України і Польщі”, “Українсько-польські взаємини на західноукраїнських землях (кінець XIX – початок XXI ст.): історичні моделі, етнічний, політичний та загальнолюдський виміри”.

У ході виконання планових тем підготовлено узагальнювальну колективну працю “Українсько-польські відносини. Новітня доба” (Львів, 2017), а також випуски наукового збірника “Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість” (2007–2017), відповідальним редактором якого був Микола Литвин. Ідея видання збірника належала академіку НАН України Ярославу Ісаєвичу, багаторічному голові Українсько-польської історичної комісії при НАН України і Польській академії наук. Важливі результати досліджень апробовано на наукових заходах Інституту – Ісаєвичівських та Крип'якевичівських наукових читаннях, засіданнях вченої ради та методологічних семінарах, міжнародних наукових конференціях Центру “Українсько-польські відносини в контексті суспільно-політичних і етнокультурних процесів в Центральній-Східній Європі (XX – поч. XXI століття)”. Важливим заходом новоствореного Центру став XIII міжнародний науковий семінар “Україна–Польща: важкі питання” (Львів, 4–5 червня 2008 р.), у якому взяли участь півсотні провідних українських і польських істориків. Науковці Центру регулярно

виступали на конференціях, круглих столах в Україні, Польщі, Чехії, Росії, Білорусі, Німеччині, Франції, Італії, Великобританії, Швеції, Швейцарії, Канаді, США, Австралії, Новій Зеландії, зокрема: “Український національно-визвольний рух в ХХ столітті: зовнішньополітичний вимір” (Київ, 21 травня 2008 р.); “Переосмислюючи соціальний час і простір” (Вишків, Івано-Франківська обл., 23 липня 2008 р.); “Ковчег – 2008” (Федерація польських організацій в Україні, Унівський Студитський монастир, 20 серпня 2008 р.); “Українсько-польсько-білоруське сусідство” (Дрогобич, 19 вересня 2008 р.); “Рік 1918 – молода Європа” (Тарнів, 9 жовтня 2008 р.); “Польща і Україна у боротьбі за незалежність у 1918–1920 рр.” (Луцьк, 15 листопада 2008 р.); “Україна і Росія: історія і образ історії” (Москва, 3–5 квітня 2008 р.); “Епоха зламів: конференція на честь 90-річчя незалежності Польщі і Литви” (Варшава, 1–2 липня 2008 р.); “Історія – ментальність – ідентичність. Методологічні проблеми сучасної історіографії” (Познань, Обжиско, 23–25 вересня 2008 р.); Польсько-українська школа ім. В. Липинського (Вроцлав, 18–19 листопада 2008 р.); “Українці Холмщини та Підляшшя: історична доля, духовна і матеріальна культура впродовж віків” (Луцьк, 28–30 квітня 2009 р.); *Wrzesień 1939 roku – wojna na dwa fronty, początek II wojny światowej* (Седлице, Польща, 4–5 вересня 2009 р.); “Золотий вересень 1939 року: визволення чи окупація?” (Львів, 15 вересня 2009 р.); “Вересень 1939 року. Львів і Львівщина між гітлерівським та сталінським тоталітаризмами” (Львів, 23 вересня 2009 р.); “*Od wojny do wolności. Wybuch i konsekwencje II wojny światowej 1939–1989*” (Gdańsk, 5–6 października 2009 г.); Міжнародна конференція “*Polska wobec zagrożenia wojennego w 1939 г.*” (Częstochowa, 8 października 2009 г.); “Союз Пілсудський–Петлюра 1920 року: історичні обставини і сучасні інтерпретації” (Івано-Франківськ, 23–25 жовтня 2009 р.); “*Od Zborowa do NATO*”. *Stosunki polsko-ukraińskie od XVII do XXI wieku* (Poznań, 16–17 listopada 2009 г.); Науково-практична конференція “Навчання історії і взаємини з сусідами” (Київ, 6 квітня 2009 р.); XVIII Міжнародний славистичний колоковіум (Львів, 14–16 травня 2009 р.); XVIII загальний з’їзд польських істориків (Ольштин, Польща, 16–19 вересня 2009 р.); “Міфи і стереотипи в історії Польщі та України в XIX і XX ст.” (Лодзь, 8–9 жовтня 2009 р.); “Польща–Україна: спільність долі – спільний історичний простір” (Київ, 12 листопада 2009 р.); “Малі регіони у великій політиці Польщі, Чехії, Словаччини та України в XIX і XX ст.” (Жешів, 19–20 листопада 2009 р.); “*Pogranicza Europy Środkowo-Wschodniej – ludzie pogranicza i elity regionalne*” (Katowice, 7–9 grudnia 2009 г.); “Українсько-польські відносини сьогодні: потреба “перезавантаження” чи продовження?” (Івано-Франківськ–Яремче, 21 вересня 2010 р.); “Історія – ментальність – ідентичність. Місце і роль історії та істориків у житті польського та українського народів у XIX і XX ст. (Львів–Брюховичі, 28–30 вересня 2010 р.); “Історична наука, історична пам’ять і національна свідомість модерної доби в Україні, Білорусі та Польщі” (Черкаси, 21–23 жовтня 2010 р.); “Політика, історія та культура сучасної України: нові перспективи” (Торонто, 21–23 січня 2010 р.); “Дискурсивний поділ на “Схід” і “Захід”: символічна географія та її наслідки” (Веллінгтон, Нова Зеландія, 20–21 березня 2010 р.); “Транскультурні карти” (Сідней, 9–11 квітня 2010 р.); “Дослідження з україністики в університеті ім. Дж. Монаша” (Сідней, 26 вересня 2010 р.); “150 років Галицькому крайовому сеймові (1861–1914)” (Львів, 6 травня 2011 р.); “Українсько-польське стратегічне партнерство: реалії та перспективи (до 20-річчя

визнання республікою Польща незалежності України” (Яремче, 16–18 вересня 2011 р.); Міжнародна наукова конференція, присвячена 100-річчю від дня відкриття “Шашкевичівки” та 20-річчю відродження школи (Перемишль, 27 жовтня 2011 р.); XX Ювілейний міжнародний славистичний колоквиум (Львів, 19–20 травня 2011 р.); Росія і Західна Європа в польській та українській історіографії XIX–XX століть (Гданськ, 22–23 вересня 2011 р.); “Галичина і Січневе повстання” (Чудець, 19–21 жовтня 2011 р.); “Оскар Галецький та його образ Європи” (Лодзь, 18–19 листопада 2011 р.); “Росія як частина Східної Європи” (Москва, 19–20 вересня 2011 р.); “Східна Європа: Шоа і міжнаціональні відносини у 1941–1944 роках: маловивчені сторінки життя у Львові в умовах нацистської окупації” (Львів, 28 жовтня 2011 р.); “Культурно-історичне середовище Львова XIX–XX століття” (Львів, 8 грудня 2011 р.); “Dopo l’unione Sovietica: I Diritti Minoranze in Europa Orientale e nell’ex-URSS” (Museo Diffuso della Resistenza Torino, 7–9 April 2011 an.); “Les représentations historiques et la réécriture du passé dans la Russie postsoviétique Université de Genève” (Genève, 12–14 mai 2011 y.); “Андрей Сахаров: тревога и надежда. – 2011” (Москва, 20–21 мая 2011 г.); “Memory and Theory in Eastern Europe” (Cambridge, 4–5 July 2011 y.); “Світові війни XX ст. та історична пам’ять” (Житомир, 11–12 листопада 2011 р.); “Podiumsdiskussion an der Vertretung des Landes Brandenburg beim” (Berlin, 16 november 2011); “Свобода і Соборність як чинники національної ідеї України” (Київ, 22–23 березня 2012 р.); “Історія, політика і культура в Східній Європі” (Перемишль, 9–10 липня 2012 р.); “Українсько-польські відносини сьогодні: стан та перспективи” (Яремче, 21–23 вересня 2012 р.); “Українська Повстанська Армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи” (Львів, 27–28 вересня 2012 р.); “Акція “Вісла” – завершальний етап депортації українців Польщі. Історична спадщина і суспільна свідомість” (Львів, 29 вересня 2012 р.); *Chełmszczyzna między imperiuma narodami. Międzynarodowa konferencja poświęcona 100-leciu wyodrębnienia guberni Chełmskiej* (Lublin; Chełm; Łuck 6–9 grudnia 2012 r.); “Giedroyc i Ukraina” (Warszawa, 17–18 maja 2012 r.); “Pojednanie przez trudną pamięć” (Lublin, 23–24 maja 2012 r.); “Україна на історіографічній мапі міжвоєнної Європи” (Мюнхен, 1–3 липня 2012 р.); “Historia, polityka i kultura w Europie Wschodniej” (Przemyśl, 9–10 lipca 2012 r.); “Polska w Europie Środkowej” (Kraków, 12–15 wezwśnia 2012 r.); “Zapomniane mosty, drogi i przeprawy w Galicji: z problematyki badań nad systemami komunikacyjnymi XVIII–XX wieku” (Przemyśl, 19–20 września 2012 r.); “Волинь у Другій світовій війні” (Луцьк, 21 квітня 2012 р.); “Історична пам’ять про війну та Голокост” (Київ, 28 вересня 2012 р.); “Українська повстанська армія – феномен вітчизняної і світової історії XX ст.” (Івано-Франківськ, 11 жовтня 2012 р.); “Європейський Союз – Польща – Україна: суспільно-політичний, соціально-економічний та управлінський аспекти співпраці” (с. Брюховичі Львівської обл., 19–20 квітня 2013 р.); “Волинська трагедія: через історію до порозуміння” (Луцьк, 19–20 червня 2013 р.); “Історія сталінізму. Радянські нації та національна політика в 1920–1950-х роках” (Київ, 10–12 жовтня 2013 р.); “Тарас Шевченко і світова україністика: історичні інтерпретації та сучасні рецепції” (до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка) (Київ, 21–24 жовтня 2013 р.); “Євген Петрушевич: постать на тлі доби (до 150-річчя від дня народження і 95-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки) (Львів, 30 жовтня 2013 р.); “Restoration of History: memory and

Society in East-Central Europe” (Мінськ, 3–4 травня 2013 р.); “Світло й тіні українського радянського історіописання” (Київ, 22–23 травня 2013 р.); “Польща–Україна: політика пам’яті” (Варшава, 20–21 червня 2013 р.); “Історія історіографії і методологія історії в Польщі та Україні – традиції і сучасність” (Жешув, 12–13 вересня 2013 р.); “Польсько-українські стосунки 1939–1947: стан досліджень і дослідницькі перспективи” (19–20 вересня 2013 р.); “Росія, Європа і польська боротьба за незалежність в XIX столітті” (Варшава, 17–18 жовтня 2013 р.); “Чеські полоністичні студії в європейському контексті” (*Česká polonistická studia v evropském kontextu*) (Прага, 11–12 вересня 2013 р.); Асоціації українців Австралії та Нової Зеландії (Мельбурн, 15–16 лютого 2013 р.); XVIII Всесвітня конвенція Асоціації вивчення націй (Нью-Йорк, 18–20 квітня 2013 р.); “Україна: минуле і майбутнє” (Чикаго, 22 квітня 2013 р.); “За межами парадигми переходу: нові напрями у вивченні Центрально-Східної Європи” (Лунд, Швеція, 2–4 жовтня 2013 р.); “Суспільно-економічні аспекти транскордонної співпраці України та Польщі: історія, сучасність, майбутнє” (Львів, 16 травня 2014 р.); “Перша світова війна в історичній долі народів Центрально-Східної Європи” (Львів, 25–27 вересня 2014 р.); Наукова сесія Комісії польсько-українських культурних зв’язків відділу ПАН у Любліні (Люблін, 14 листопада 2014 р.); Засідання Бюро Відділення історії, філософії і права НАН України (Київ, 27 листопада 2014 р.); “Європа 1914–2014 рр.: сто років війн і миру” (Люблін, 5 грудня 2014 р.); “Досліджуючи прикордоння” (Вільнюс, 10–11 квітня 2014 р.); “Інтернаціональна міліція Гімлера. Участь місцевих сил у частинах СС і поліції у контексті Другої світової війни” [*Himmler’s Supranational Militia. Indigenous Participation in SS and Police Units in the Context of the Second World War*]” (Торунь, 28–30 травня 2014 р.); “Проблеми дослідження українського визвольного руху середини ХХ століття” (Львів, 14 листопада 2014 р.); “1863 рік в контексті національно-політичних процесів у Центрально-Східній Європі” (Львів, 23 січня 2014 р.); “Яка Польща, який світ до і після 1914 р.? В колі дослідницьких зацікавлень професора Романа Вапінського” (Гданськ, 17–18 листопада 2014 р.); “Kobieta w Galicji 1772–1918. Przestrzeń prywatna – przestrzeń publiczna” (Чудець, Польща, 15–17 травня 2014 р.); Науковий семінар кафедри українознавства Ягеллонського університету (Краків, 7 листопада 2014 р.); “Українсько-польські відносини в контексті суспільно-політичних і етнокультурних процесів у Центрально-Східній Європі (ХХ – початок ХХІ ст.)” (Львів, 27 травня 2015 р.); VIII українсько-польська зустріч (Яремче, 25 вересня 2015 р.); Засідання Виконкому Ради Західного наукового центру (Львів, 23 жовтня 2015 р.); Митрополит Андрей Шептицький та єврейські громади в часи Другої світової війни. Друга світова війна та долі мирного населення у Східній Європі (Київ, 30 листопада – 1 грудня 2015 р.); “Zagadnienia religijne i narodowościowe we współczesnych badaniach polskich, słowackich i ukraińskich na terenie euroregionu karpackiego. Aspekt historyczny, prawny, socjologiczny, filozoficzny i etyczny” (Львів, 26–27 червня 2015 р.); Українсько-польський форум істориків (Київ, 2–4 листопада 2015 р.); “Україна в ХХ–ХХІ століттях: на шляху гідності і свободи” (Київ, 11–12 грудня 2015 р.); XXV Jubileuszową Wschodnią Szkoła Letnia w Warszawie (Warszawa, 1–21 lipca 2015 r.); “Етнічні конфлікти у роки Другої світової війни: досвід Центрально-Східної Європи” (Луцьк; Шацьк, 23–25 червня 2016 р.); “Перша світова війна на Волині” (Маневичі; Костюхнівка Волинської обл., 5–6 липня 2016 р.); “Політика та

історія” (Яремче, 23–25 вересня 2016 р.); “Михайло Грушевський: учений, політик, державний діяч” (Львів, 25–26 жовтня 2016 р.); “Проблеми дослідження Українського визвольного руху ХХ століття (до 75-річчя Поліської Січі та 95-річчя Другого зимового походу)” (Житомир, 18–19 листопада 2016 р.); “Депортації українців Польщі: науковий та суспільно-політичний дискурси, історична пам’ять” (Тернопіль, 7 грудня 2016 р.); Українсько-єврейські відносини у контексті Шоа в Україні у 1941–1944 рр. (Меморіальний музей Голокосту США, Вашингтон, 15 лютого 2017 р.); “Українсько-польські відносини в контексті суспільно-політичних і етнокультурних процесів в Центральній-Східній Європі (ХХ – поч. ХХІ століття)” (Львів, 24 травня 2017 р.); “Проблеми дослідження українського визвольного руху 1920–1950-х років (до 75-річчя створення Української повстанської армії)” (Львів, 5–6 жовтня 2017 р.); “Історія, сучасність та майбутнє” (Яремче, 16 вересня 2017 р.); “70 років по тому” (Львів, 26 квітня 2017 р.); “Революція, державність, нація: Україна на шляху самоствердження (1917–1921 рр.)” (Київ, 1 червня 2017 р.); “Видатні постаті прометеїзму. Генрик Юзевський і його спадщина (до 125-річчя з дня народження)” (Луцьк, 25–27 жовтня 2017 р.); “Український визвольний рух першої половини ХХ ст.: краєзнавчі контексти (до 75-річчя створення Української повстанської армії)” (Дрогобич, 27 жовтня 2017 р.); “Українське військо в національній революції 1917–1921 рр. (до 100-річчя Армії УНР)” (Львів, 3 листопада 2017 р.). Всеукраїнська науково-практична конференція «Національна політика іноземних держав на західноукраїнських землях (перша половина ХХ ст.): практика, досвід, уроки для сучасності» (Дрогобич, 24 листопада 2017 р.); “Україна–Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат”, (16–17 березня 2017 р., Київ); “Освітні реформи в Європі” (Прага, 26–27 жовтня 2017 р.). Наукову діяльність Центр дослідження українсько-польських відносин координував із вищими навчальними закладами України та Польщі, установами Польської академії наук та Польської академії освіти й культури, недержавними науковими установами Польщі, насамперед Південно-Східним науковим інститутом у Перемишлі, у яких пройшли наукове стажування десятки науковців Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України.

Науковці та здобувачі Центру насамперед досліджували внутрішньополітичні та геополітичні обставини, що впливали на перебіг та наслідки українсько-польських відносин у новітню добу. Зокрема, М. Литвин узагальнив особливості розвитку українського та польського національних рухів у роки Першої світової війни та повоєнне десятиліття. Зазначив, що пам’ять про Першу світову війну та Українську революцію 1917–1921 рр. компартійна влада СРСР/УРСР намагалася витравити зі свідомості українців, прагнучи замінити її пафосом Великої жовтневої соціалістичної революції, літописом творення багатонаціонального Радянського Союзу¹. І це їй частково вдалося, про що свідчить “радянська” свідомість частини

¹ *Литвин М.* Збройні сили України першої половини ХХ ст. Генерали і адмірали / М. Литвин, К. Науменко. – Львів; Харків, 2007. – 244 с.; *Його ж.* Українсько-польська війна 1918–1919 рр. за Львів / М. Литвин // *Історія Львова: у 3 т.* – Львів, 2007. – Т. 3. – С. 27–37; *Його ж.* Проблеми відродження державності й соборності України в 1914–1923 рр.: політика і дипломатичний чин північноамериканської еміграції / М. Литвин // *Україна в революційних процесах перших десятиліть ХХ століття.* – Київ: Інститут політичних і

населення сходу та півдня України. Натомість влада Польської Народної Республіки не відкидала значення потуг польського національного руху, який намагався визволити співвітчизників із колоніальних тенет Пруссії / Німеччини, Австрії / Австро-Угорщини, Росії. Щоправда, при цьому гіперболізувала роль та місце лівих сил. Чи не тому посткомуністична Польща, на відміну від України, значно швидше й безболісно відновила національний наратив історії, повноцінний хід історичного пізнання. Автор реконструював національні рації українського і польського народів, які в умовах Першої світової війни зуміли відновити національно-державні організми. І лише складні геополітичні наслідки війни не дали українцям змоги втримати національну державність і соборність етнічних земель.

етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2007. – С. 431–437; *Його ж.* Зовнішньополітичні орієнтири ЗУНР (Геополітичний простір ЗУНР та її зовнішньополітичні орієнтири) / М. Литвин // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / [упоряд. М. Литвин, В. Футала]. – Львів, 2008. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: XX століття – С. 106–115; *Його ж.* Powstanie Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej i próby jej porozumienia z odrodzonym państwem polskim // Międzynarodowa sesja naukowa “Rok 1918 – Młoda Europa”, zorganizowana w 90 rocznicę odzyskania niepodległości. Materiały przedsesyjne / Muzeum Okręgowe w Tarnowie. – Tarnów, 2008. – S. 32–34; *Його ж.* Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923. Уряди. Постаті / [гол. ред. ради Я. Ісаєвич, члени ред. ради М. Литвин, Л. Зашкільняк та ін., упоряд. М. Литвин, І. Патер, І. Соляр, автор передмови М. Литвин]. – Львів, 2009. – 350 с.; *Його ж.* Powstanie Zachodnio-Ukraińskiej Republiki Ludowej i próby jej porozumienia z odrodzonym państwem polskim // Międzynarodowa sesja naukowa “Rok 1918 – Młoda Europa”, zorganizowana w 90 rocznicę odzyskania niepodległości. Materiały przedsesyjne / Muzeum Okręgowe w Tarnowie. – Tarnów, 2008. – S. 32–34; *Його ж.* ЗУНР і Галицька ССР у геостратегії більшовицької Росії // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2009. – Вип. 18: Західно-українська Народна Республіка: до 90-річчя утворення / [гол. редкол. Я. Ісаєвич, упоряд. М. Литвин, І. Патер, І. Соляр]. – С. 101–118; *Його ж.* Українсько-польська війна 1918–1919 років як конфлікт історичної пам’яті // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць / [гол. ред. Л. Алексієвець]. – Тернопіль, 2012. – Вип. 10. – С. 106–111. – (Серія: Історія, міжнародні відносини); *Його ж.* Проблеми державності та соборності в діяльності уряду ЗУНР // Українська революція 1917–1921 років: погляд із сьогодення. – Київ: Український інститут національної пам’яті; Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2013. – С. 106–117; *Його ж.* Польсько-українсько-російська війна 1920 року // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2014. – Вип. 7. – С. 20–31; *Його ж.* Украинская проблема в годы Первой мировой войны // Знание-сила. – Москва, 2014. – № 9. – С. 82–87; *Його ж.* Украинская проблема в годы Первой мировой войны // Неизвестная война. – Москва, 2014. – Ч. 1. – С. 234–241; *Його ж.* Проект “Україна”. Галичина в Українській революції 1917–1921 рр. – Харків, 2015. – 380 с.; *Його ж.* Мойсей українського народу. До 150-річчя від дня народження митрополита Андрея Шептицького. – Львів, 2015. – 32 с.; Проект “Україна”. Австрійська Галичина / [автор-упоряд. М. Литвин]. – Харків, 2016. – 410 с.; *Його ж.* Український та польський політикум у період відродження національних держав (1914–1918) / М. Литвин // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2016. – Вип. 9. – С. 26–44; Проект “Україна”. Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі / [авт.-упоряд. М. Литвин]. – Харків, 2017. – 444 с.

У межах виконання планових тем Центру дослідження українсько-польських відносин О. Руда простежила, як історію України та українсько-польські відносини висвітлюють польські історики кінця XIX – першої третини XX ст., розвиток історичної науки та освіти Галичини окресленого періоду, а також формування національної свідомості населення міжвоєнної Галичини крізь призму освітніх процесів. Основні погляди польських дослідників на генезу та розвиток козащини, козацькі виступи кінця XVI – початку XVII ст., козацьку революцію під проводом Богдана Хмельницького О. Руда охарактеризувала в монографії “Українське козацтво в інтерпретації польських істориків кінця XIX – першої третини XX ст.”². Авторка також актуалізувала висвітлення важливих подій історії України в працях польських учених, зокрема Берестейської унії, польсько-козацьких відносин, українського національного відродження тощо³. Належну увагу О. Руда приділила висвітленню джерел міфологізації українського минулого в польській історіографії, формуванню історико-політичних міфів і стереотипів, які донині впливають на те, як польське суспільство приймає українців⁴.

Розвиток початкового шкільництва Галичини періоду автономії 1867–1918 рр., що характеризувався полонізацією галицької освіти зі збереженням австрійського характеру народних і виділових шкіл та австрійської і польської інтерпретації історичного минулого, дослідниця висвітлила у монографії “Історія як навчальний предмет у початкових школах Галичини (1867–1918)”⁵.

Науковці Центру досліджували національно-освітню та мовну політику міжвоєнної Польщі. Аналізуючи згадані вище проблеми, О. Руда з’ясувала, що національна політика була спрямована на полонізацію, асиміляцію та окатоличення непольського населення, що зумовило радикалізацію політичних сил національних

² Руда О. Українське козацтво в інтерпретації польських істориків кінця XIX – першої третини XX ст. / О. Руда. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2010. – 418 с.

³ Її ж. Козаччина та польсько-козацькі відносини в науковій творчості Тадеуша Корзона (1839–1918) / О. Руда // *Od Zborowa do NATO (1649–2009). Studia z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVII do XXI wieku. Monografia naukowa. Historia* / [red. M. Franz, K. Pietkiewicz]. – Toruń, 2009. – S. 359–376; Її ж. Українська проблематика в дослідженнях польських науковців Львівського університету (кінець XIX – початок XX століття) // *Вісник Львівського університету. Серія історична. Ювілейне видання з нагоди 350-річчя Львівського університету. Спеціальний випуск.* – Львів, 2013. – Вип. 49 / [за ред. О. Сухого]. – С. 114–129.

⁴ Її ж. До джерел міфологізації українсько-польських відносин / О. Руда // *Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні: кол. монографія* / [за ред. Л. Зашкільняка]. – Львів, 2009. – С. 289–333; Її ж. Поширення українсько-польських історичних міфологем у польській історіографії кінця XIX – першої третини XX ст. // *Wiekі Stare i Nowe* / [pod red. S. Fertacza, M. Wanatowicz]. – Katowice: Wyd-wo Uniwersytetu Śląskiego, 2012. – S. 114–128.

⁵ Її ж. Історія як навчальний предмет у початкових школах Галичини (1867–1918) / О. Руда. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2015. – 146 с.

меншин⁶. Повна підпорядкованість освітньої політики національній призвела до того, що вона змінювалася залежно від національних меншин, регіонів держави, політики панівної партії, а також її реалізації центральними та місцевими органами влади. Науковець констатувала, що результати освітньої політики негативно позначилися на загальному стані українського, єврейського та німецького шкільництва краю, призвели до скорочення кількості початкових і середніх шкіл, ускладнили навчання представників непольського населення у вищих навчальних закладах. Серед населення краю прагнення здобуття освіти рідною мовою, культивування національних традицій та розвиток рідної культури лише посилювалося. Як наслідок, у міжвоєнний період населення Галичини зберегло свою самобутність у вигляді мережі приватного національного початкового та середнього шкільництва, та навіть, як у випадку українців, таємних вищих навчальних закладів⁷.

М. Чебан простежила особливості функціонування українських і польських наукових товариств в Галичині в міжвоєнний період ХХ ст. Авторка відзначила, що позиція польської влади та вчених щодо місця українства в сфері науки у міжвоєнний період не була однозначною: одні не визнавали за українцями права на власну науку і наукове партнерство, інші ставилися прихильно. Виявом співпраці між ученими було обрання їх членами авторитетних наукових товариств, зокрема Наукового товариства імені Шевченка у Львові. М. Чебан підкреслила, що українські науковці, переважно історики, філологи, правники, філософи, співпрацювали й із громадськими та культурно-освітніми організаціями Галичини – товариствами “Просвіта”, “Рідна школа” та ін., у яких долучалися до формування національної свідомості через поширення історичних знань. Однак спроби створення українського університету на початку 1920-х років, сформована мережа наукових та громадсько-культурних товариств і організацій засвідчили прагнення української громадськості в умовах бездержавності власними силами вирішувати актуальні суспільно-політичні та культурно-освітні завдання⁸.

⁶ *Її ж.* Мультикультурний простір Галичини // Проект “Україна”. Галичина та Волинь у складі міжвоєнної Польщі / В. Вісин, Р. Голик, В. Голубко та ін.; авт.-упоряд. М. Литвин. – Харків: Фоліо, 2017. – С. 363–408; *Її ж.* Polityka językowa Polski i Czechosłowacji wobec mniejszości ukraińskiej w okresie międzywojennym (na przykładzie szkolnictwa Galicji i Zakarpacia) // Wrocławskie Studia Politolologiczne / [pod red. D. Moroń]. – 2017. – Nr 23. – S. 131–142.

⁷ *Її ж.* Роль українських культурно-освітніх товариств у розвитку національного шкільництва в Галичині (1923–1939) / О. Руда // Rocznik Lubelski. – 2016. – Т. 42. – S. 95–104; *Її ж.* Релігійні чинники у процесі формування національної ідентичності населення українсько-польсько-чехословацького пограниччя (1918–1939) (на прикладі українців Галичини та Закарпаття) // Wieki Stare i Nowe / [pod red. A. Kluczek]. – Katowice: Wyd-wo Uniwersytetu Śląskiego, 2017. – Т. 12(17). – S. 128–144.

⁸ *Чебан М.* Микола Андрусак. Історія історика / М. Чебан. – Львів, 2015. – 356 с.; *Її ж.* Микола Андрусак та Львівський університет / М. Чебан // Історія та історики у Львівському університеті: традиції та сучасність (до 75-ліття створення історичного факультету): кол. монографія; за ред. Л. Зашкільняка, П. Серженги. – Львів, 2015. – С. 295–301; *Її ж.* Невідомий нарис Миколи Андрусака з української історіографії кінця XVIII–XIX століття / М. Чебан // Історіографічні дослідження. – Київ, 2015. – Вип. 26. – С. 125–

Досліджували також етноконфесійні процеси та культурно-мистецьке життя міжвоєнної Галичини. Зокрема, Тарас Горбачевський реконструював діяльність Римо-католицької церкви, її харитативну працю, соціальні ініціативи, суспільно-культурні акції в Галичині⁹. На маловідомих матеріалах українських та польських архівів Андрій Портнов та Руслана Давидюк комплексно проаналізували суспільно-політичну та культурно-освітню діяльність української військово-політичної еміграції у міжвоєнній Польщі¹⁰.

У межах виконання планових тем Центру Олег Піх активно досліджував науково-культурні взаємини українців і поляків у першій половині ХХ ст. Дослідник насамперед зосередив увагу на розробці проблем діяльності української науково-культурної інтелігенції, наукових контактах українських і польських дослідників міжвоєнного періоду, участі українських учених у роботі польських наукових інституцій, періодичних виданнях, з'їздах і конгресах істориків, поглядах українських учених вказаного періоду на розвиток польсько-українських відносин¹¹.

139; *Її ж.* Олександр Лотоцький як член НТШ (на матеріалах ЦДІА України у Львові) / М. Чебан // *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість.* – Львів, 2016. – Вип. 9. – С. 265–279.

⁹ *Горбачевський Т.* Діяльність товариств Римо-католицької церкви у Львові в рамках Католицької акції (30-ті рр. ХХ ст.) / Т. Горбачевський // *Історичні студії Волинського національного університету імені Лесі Українки.* – Луцьк, 2011. – Вип. 6. – С. 82–89; *Його ж.* Польський театр у Львові в міжвоєнний період ХХ століття / Т. Горбачевський // *Красзнавство.* – Київ, 2012. – Вип. 4. – С. 169–174; *Його ж.* Виникнення та діяльність Католицьких ліг у Львові у 1920-их роках / Т. Горбачевський // *Spheres of culture Journal of Philological, Historical, Social and Media Communication, Political Science and Cultural Studies* / [editor-in-chief I. Nabytovych]. – Lublin, 2013. – Vol. 4. – S. 260–266; *Його ж.* Об'єднання та наукові осередки римо-католицьких священників у міжвоєнному Львові / Т. Горбачевський // *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість.* – Львів, 2013. – С. 80–94; *Його ж.* Інформаційно-культурний простір радіомовлення у міжвоєнному Львові (1921–1939 рр.) / Т. Горбачевський // *Гілея: науковий вісник.* – Київ, 2012. – Вип. 66. – С. 156–160.

¹⁰ *Портнов А.* Наука у вигнанні: наукова і освітня діяльність української еміграції у міжвоєнній Польщі (1919–1939) / А. Портнов. – Харків, 2008. – 256 с.; *Давидюк Р.* Українська політична еміграція в Польщі: склад, структура, громадсько-політичні практики на території Волинського воєводства / Р. Давидюк. – Львів; Рівне, 2016. – 704 с.

¹¹ *Піх О.* Мирон Кордуба (1876–1947) / О. Піх. – Львів, 2012. – 72 с. [Серія: Історики України. Вип. 10]; *Його ж.* Діяльність українських учених у Варшавському університеті в 20–30-х роках ХХ ст. / О. Піх. // *Od Zborowa do NATO (1649–2009). Studia z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVII do XXI wieku. Monografia naukowa* / [red.: Maciej Frany, Krzysztof Pietkiewicz]. – Toruń, 2009. – S. 709–721; *Його ж.* Науково-освітня діяльність Мирона Кордуби у Варшаві (1928–1940) / О. Піх // *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* / [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2012. – Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колячука. – С. 184–191; *Його ж.* Варшавський період життя Мирона Кордуби: нариси з біографії вченого / О. Піх // *Wiekі stare i nowe* / [pod. red. Sylwestra Fertacza i Marii W. Wanatowicz]. – Katowice, 2012. – Т. 4 (9). – S. 129–140; *Його ж.* Українсько-польські наукові взаємини у міжвоєнний період / О. Піх // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* – Львів, 2013. – Вип. 23 / [гол. редкол. М. Литвин]. – С. 509–516.

Новаторськими є також міждисциплінарні праці здобувачів Центру про етносоціокультурні трансформації на Лемківщині та Гуцульщині другої половини XIX – першої третини XX ст.¹² Заслужують на увагу підготовані в ході опрацювання вказаних проблем бібліографічні видання, присвячені історії українсько-польських відносин та історичному краєзнавству, що упорядковані у співавторстві з О. Рудою¹³.

Науковці Центру узагальнили внутрішньополітичну та геополітичну ситуацію на західних землях України у роки Другої світової війни. Андрій Боляновський особливу увагу звернув на зовнішні чинники (радянський, німецький), які впливали на розпалювання українсько-польського військово-політичного протистояння, зокрема на Волині¹⁴. Анексія Радянським Союзом території Західної України виразно

¹² *Клапчук В.* Гуцульщина та гуцули: економіка і народні промисли (друга половина XIX – перша третина XX ст. / В. Клапчук. – Львів; Івано-Франківськ, 2009. – 508 с.; *Любчик І.* Етнополітичні процеси на Лемківщині наприкінці XIX – 30-х роках XX століття / І. Любчик. – Івано-Франківськ, 2009. – 213 с.

¹³ Бібліографія історії українсько-польських відносин: суспільно-політичні та економічні процеси (за матеріалами картотеки Мирона Кордуби) / [упоряд. О. Піх, О. Руда]. – Львів, 2009. – 366 с.; Історичне краєзнавство (за матеріалами картотеки Мирона Кордуби). – Львів, 2015. – Ч. 1: Історичне краєзнавство, історична географія та картографія українських земель / [упоряд. О. Піх, О. Руда]. – 316 с.

¹⁴ *Боляновський А. О.* До питання про політичну стратегію українського визвольного підпілля у 1944 р. / А. Боляновський // Галичина. – 2008. – № 14. – С. 329–342; *Його ж.* Українці і Polacy w niemieckich formacjach policyjnych na Wołyniu i w Galicji Wschodniej w latach 1942–1944 / А. Боляновський // Polska–Ukraina: trudne pytania. – Warszawa, 2009. – Т. 11. – С. 61–89; *Його ж.* Гута Пеняцька: російське замовлення на антиукраїнську пропаганду в Польщі? / А. Боляновський // Наше слово. – Варшава. – 2011. – 13 лютого. – № 7 [запис Б. Гука]; *Його ж.* Злочин без кари. У Львові презентували книжку про вбивство польських учених у 1941 році / А. Боляновський // Дзеркало тижня. – 2011. – 1 липня. – № 24 [запис В. Худицького]; *Його ж.* Національний рух опору і відступ Вермахту з українських земель (літо – осінь 1944 р.) / А. Боляновський // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / [гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред. О. Стасюк, М. Романюк]. – Львів, 2012. – Вип. 22: Українська повстанська армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи. – С. 141–171; *Його ж.* Ставлення Романа Шухевича до вирішення проблеми українсько-польського конфлікту в Західній Україні у 1943–1945 рр. / А. Боляновський // Волинь і волинці у Другій світовій війні: зб. наук. праць / [упоряд. М. Кучерепа]. – Луцьк, 2012. – С. 439–444; *Його ж.* Українці, росіяни й поляки у Збройних силах Німеччини у 1939–1945 роках: порівняльний аналіз / А. Боляновський // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2012. – Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Колячука. – С. 71–91; *Його ж.* Между национальными устремлениями и колониализмом Гитлера: восточноевропейские военные формирования в Вооруженных силах Германии в 1941–1945 гг. / А. Боляновський // Ab-Imperio. Исследования по новой имперской истории и национализму в постсоветском пространстве. – Москва, 2012. – № 3. – С. 134–170; *Його ж.* Іноземні військові формування у Збройних силах Німеччини (1939–1945 рр.) / А. Боляновський. – Львів: В-во Львівської політехніки, 2013. – 880 с.; *Його ж.* Особливості українсько-єврейських взаємин у Західній Україні у роки нацистської окупації / А. Боляновський // Історична пам'ять про

продемонструвала модель політики, яку ця країна вирішила впроваджувати на інкорпорованих землях. Українці і поляки на власному негативному досвіді відчули реальне погіршення життя замість обіцяного більшовицькою пропагандою покращення. Дуже швидко в “перших совітах” розчарувалися навіть палкі нечисленні симпатичні більшовиків, які раніше були прихильниками СРСР. Багато українців і поляків подібно сприйняли “совітську окупацію”. Аналіз оцінок різних подій суспільно-політичного життя та побуту свідчить про те, що представники обох народів однаково обурювалися брутальною поведінкою перших і других “совітів”, критикували негативні вияви сталінської політики¹⁵.

війну та Голокост. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 66–89; *Його ж.* Проблема кількості польських жертв Волинської трагедії 1943 року / А. Боляновський // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 129–142; *Його ж.* Участь дивізії “Галичина” у битві під Бродами / А. Боляновський // Брідщина – край на межі Галичини й Волині. – Броди: Просвіта, 2013. – Вип. 6: Матеріали сьомої краєзнавчої конференції, присвяченої 70-тій річниці створення української дивізії “Галичина”. 19 квітня 2013 р. – С. 7–14; *Його ж.* Інонаціональні військові відділи в складі УПА (1943–1944 рр.) / А. Боляновський // Галичина. Всеукраїнський науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2013. – С. 122–132; *Його ж.* Український повстанський рух і німецькі окупаційні інстанції на Волині на початку 1944 р.: між протистоянням і нейтралітетом / А. Боляновський // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 24: Український визвольний рух середини ХХ століття в контексті суспільно-політичних ідей, подій та обставин / [гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред. М. Романюк, О. Стасюк]. – Львів, 2014. – С. 181–210; *Його ж.* “Чорна середа” села Кортеліси 23 вересня 1942 р. / А. Боляновський // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2014. – Вип. 7. – С. 82–106; *Його ж.* Сам розвіював посіяні ним ілюзії щодо незалежної України [інтерв’ю] / А. Боляновський // Високий замок. – 2014. – 20 квітня; *Його ж.* Друга світова – наслідок ілюзії безпечного світу [інтерв’ю] [Електронний ресурс] / А. Боляновський // Високий замок. – 2014. – 31 серпня. – Режим доступу: http://www.wz.lviv.ua/far_and_near/128358; *Його ж.* Росіяни як “радянські військові колабораціоністи” у 1941–1945 рр. Історична правда [Електронний ресурс] / А. Боляновський. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/09/10/144608/>; *Його ж.* “Чорна середа” села Кортеліси 23 вересня 1942 року / А. Боляновський // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2014. – Вип. 7. – С. 82–106; *Його ж.* Українське питання у планах кайзерівської Німеччини у роки Першої світової війни / А. Боляновський // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2015. – Вип. 26. – С. 21–48; *Його ж.* Між християнською мораллю і нелюдським злом (реакція Митрополита Андрея Шептицького на окупаційну політику націонал-соціалістичної Німеччини в Галичині у 1941–1944 рр.: від формальної лояльності до критики і протестів) / А. Боляновський // Друга світова війна та долі мирного населення у Східній Європі: матеріали Міжнародної наукової конференції пам’яті Митрополита Андрея Шептицького (м. Київ, 30 листопада – 1 грудня 2015 р.) / [за ред. Л. Фінберга]. – Київ: Дух і Літера, 2016. – С. 7–70.

¹⁵ *Боляновський А.* Убивство польських учених у Львові в липні 1941 року: факти, міфи, розслідування: монографія / А. Боляновський. – Львів, 2011. – 188 с.; *Його ж.* Розстріли польських професорів у Львові в липні 1941 року: історичні факти, юридичні звинувачення, політичні інсинуації / А. Боляновський // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2010–2011. – Вип. 3–4. – С. 107–

Працівники Центру також досліджували драму Волинської трагедії 1943 року, відповідальність за яку мають нести провідники обох національних рухів, яким так і не вдалося домовитися й порозумітися наприкінці Другої світової війни. Доведено, що не знімається відповідальність також із зовнішніх провокаторів конфлікту – німецьких структур і радянських партизан, які так само брутально поводитися на Волині та Галичині. Зокрема, здобувач Центру Іван Пусько підготував історико-мемуарну книгу, в якій опублікував спогади мешканців 120 сіл Волинської та Рівненської областей, у кожному з яких під час міжетнічного конфлікту загинуло не менше двадцяти українців. Матеріали книги дають змогу краще реконструювати трагедію українсько-польського протистояння на Волині та Холмщині напередодні та в роки Другої світової війни¹⁶. Загалом дослідник записав на диктофон спогади понад тисячу волинян, на підставі яких ствердив, що у 1943–1944 рр. на території теперішньої Волинської області загинуло близько 5,5 тис. поляків і 8,5 тис. українців. Умовна екстраполяція фактажу на терен усього колишнього Волинського воєводства (теперішні Волинська і Рівненська області та Кременеччина) подвоїла ці дані¹⁷.

Леонід Зашкільняк проаналізував українське історіографічне середовище в Галичині першої половини ХХ ст., його вплив на міфологізацію національної свідомості українців; узагальнив історичну політику сучасної України та Польщі¹⁸.

146; *Його ж.* Біль Вулецьких пагорбів. Вийшла книжка про вбивство польських учених у Львові 1941 року / А. Боляновський // День. – 2011. – 29 липня. – № 132 [запис Т. Козирева]; *Його ж.* Українці і поляки Галичини під сталінським режимом у споминах очевидців: перший досвід / А. Боляновський // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2016. – Вип. 9. – С. 110–127.

¹⁶ *Пушук І.* Волинь та Холмщина в 1943–1944 роках. Українські жертви / І. Пушук. – Львів, 2014. – 348 с.

¹⁷ *Литвин М.* Українсько-польські відносини новітньої доби: конфлікт історичної пам'яті / М. Литвин // Там само. – С. 7–16; *Хахула Л.* Українсько-польський конфлікт на Волині в роки Другої світової війни (за матеріалами часопису “Na Rubieży”) // Збірник праць науково-дослідного інституту пресознавства / [відп. ред. М. М. Романюк]. – Львів, 2011. – Вип. 1 (19). – С. 228–237; *Його ж.* Образ Української повстанської армії в сучасних польських дискусіях щодо волинської трагедії 1943 року / М. Литвин // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2012. – Вип. 22: Українська Повстанська Армія в контексті національно-визвольної боротьби народів Центрально-Східної Європи / [гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред. М. Романюк, О. Стасюк]. – С. 234–243.

¹⁸ *Зашкільняк Л. О.* Трансформація концепції історичного знання в сучасній історико-теоретичній думці / Л. Зашкільняк // Тези міждисциплінарної конференції “Трансформація парадигм мислення та концепції знання під впливом сучасних викликів у загальній, соціальній, практичній і прикладній філософії”. – Львів, 2007. – С. 21–24; *Його ж.* Problematyka chłopska we współczesnej historiografii ukraińskiej / Л. Зашкільняк // Dzieje partii i stronnictw chłopskich w Europie. – Pułtusk; Warszawa, 2007. – Т. 2: W podzielonej Europie / Komitet red. J.Szaflik i in. – S. 457–458; *Його ж.* Історична пам'ять та історіографія як дослідницьке поле для інтелектуальної історії / Л. Зашкільняк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 15: Confraternitas. Ювілейний збірник на пошану Ярослава Ісаєвича. – Львів, 2006–2007. – С. 855–863; *Його ж.* Інте-

Учений був координатором спільного українсько-польського наукового проекту

лектуальна історія як дослідницький простір сучасної української історіографії / Л. Зашкільняк // III міжнародний конгрес українських істориків “Українська історична наука на шляху творчого поступу” (Луцьк, 17–19 травня 2006 р.) Доповіді та повідомлення: в 3-х т. / [гол. ред. І. Коцан; відп. ред. С. Гаврилюк, Л. Винар, О. Гаврилюк, В. Пришляк, Л. Шваб]. – Луцьк: Укр.іст. т-во, Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки, 2007. – Т. 1. – С. 104–108; *Його ж.* Українсько-польські стосунки ХХ ст. у суспільній свідомості українців та поляків / Л. Зашкільняк // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – Львів, 2008. – Вип. 2. – С. 127–137; *Його ж.* Антропоморфний вимір сучасних національних гранд-наративів / Л. Зашкільняк // Ейдос: Альманах теорії та історії історичної науки. – Київ, 2008. – Вип. 3. – Ч. 1. – С. 77–83; *Його ж.* Історія і соціальне замовлення (на прикладі шкільних підручників з історії) / Л. Зашкільняк // Шкільна історія очима істориків: Матеріали Робочої наради з моніторингу шкільних підручників історії України / [упоряд. Н. Яковенко]. – Київ, 2008. – С. 65–83; *Його ж.* Неоромантичні тенденції в українській історіографії початку ХХ століття / Л. Зашкільняк // Historia – mentalność – tożsamość. Miejsce i rola historii oraz historyków w życiu narodu polskiego i ukraińskiego w XIX i XX wieku / [praca zbiorowa pod red.: J. Pisulińskiej, P. Sierzęgu, L. Zaszkiłniaka]. – Rzeszów, 2008. – S. 320–334; *Його ж.* Образ(и) польської історії в сучасній українській історіографії / Л. Зашкільняк // Матеріали міжнародної наукової конференції “Образ Іншого в сусідніх історіях: міфи, стереотипи, наукові інтерпретації” (Київ, 15–16 грудня 2005 року) / [упоряд. і наук. ред. Г. Касьянов]. – Київ, 2008. – С. 35–46; *Його ж.* Співробітництво українських і польських істориків на сучасному етапі: історіографічні аспекти // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Історичні науки / Л. Зашкільняк. – Острог, 2008. – Вип. 10. – С. 366–388; *Його ж.* Українсько-польські стосунки в ХХ столітті: стан вивчення і проблеми дослідження / Л. Зашкільняк // Przemyskie Zapiski Historyczne. – Rocznik XIV–XV: 2003–2005. Studia i materiały poświęcone historii Polski Południowo-Wschodniej. – Przemysł, 2008. – S. 21–48; *Його ж.* Ukrainische historische Identität zwischen Polen und Russland / L. Zaszkiłniak // Last der Geschichte? Kollektive Identität und Geschichte in Ostmitteleuropa. Belarus, Polen, Litauen, Ukraine. – Hamburg: Verlag Dr. Kovač, 2008. – S. 189–226; *Його ж.* Nacjonalizacja historii: państwo i historiografia we współczesnej Ukrainie // Pamięć i polityka historyczna. Doświadczenia Polski i jej sąsiadów / [pod red. S. Nowinowskiego, J. Pomorskiego, R. Stobieskiego]. – Łódź, 2008. – S. 27–34; *Його ж.* Чого ми хочемо від шкільної освіти / Л. Зашкільняк // Сучасність. – Київ, 2008. – № 3–4. – С. 98–107; *Його ж.* аціоналізація історії: państwo i historiografia na współczesnej Ukrainie / Ł. Zaszkiłniak // Studia Interkulturowe Europy Środkowo-Wschodniej. – Warszawa, 2008. – Т. 2. – S. 31–38; *Його ж.* Передмова. Післямова. Історичні міфи і стереотипи як складова суспільної свідомості та соціальної практики / Л. Зашкільняк // Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні / [кол. моногр. за ред. Л. Зашкільняка]. – Львів, 2009. – С. 1–6, 7–35, 465–468; *Його ж.* Як історики потрібні Україні? (Stryjek T. Jakiej przeszłości potrzebuje przyszłość? Interpretacji dziejów narodowych w historiografii i debacie publicznej na Ukrainie 1991–2004. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN; Oficyna Wydawnicza Rytm, 2007. – 850 s.) / Л. Зашкільняк // Україна модерна. – Київ, 2009. – Число 3(14). – С. 297–309; *Його ж.* Dzieje Polski i Polaków we współczesnej ukraińskiej historiografii / Ł. Zaszkiłniak // Od Zborowa do NATO (1649–2009). Studia z dziejów stosunków polsko-ukraińskich od XVII do XXI wieku. – Toruń, 2009. – S. 776–783; *Його ж.* Украинско-польские отношения ХХ века в общественном сознании украинцев и поляков / Л. Зашкільняк // Историки-слависты МГУ – Москва, 2008. – Кн. 7: Х. Х. Хайретдинов. Исследования и материалы,

в межах співробітництва Львівського, Дрогобицького педагогічного, Познанського, Лодзинського і Жешівського університетів та Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України “Історія – ментальність – ідентичність. Місце і роль історії та істориків в житті українського і польського народів в XIX і XX століттях” і наукової конференції під назвою “Міфи і стереотипи в історії Польщі та України в XIX і XX ст.” (Лодзь, 8–9 жовтня 2009 р.). Львівський науковець також актуалізував зовнішньополітичні (насамперед російський) чинники міждержавних та міжнаціональних взаємин, особливу увагу звернувши на передумови, перебіг та наслідки українсько-польського військово-політичного конфлікту у період

посвященне 65-летию со дня рождения Х. Х. Хайретдинова. – С. 367–381; “Паверхі” і “лесвіцы” сучаснай українскай гістарыяграфіі // Беларускі гістарычны агляд. – Мінск, 2009. – Т. 16. – Сшытак 1(30). – С. 167–189; *Його ж.* Галичина в працях українських істориків XIX – початку XX століття / Л. Зашкільняк // Historia i dziedzictwo regionów w Europie Środkowo-Wschodniej w XIX i XX wieku / [pod red. M. Stolarczyka, A. Kawalec, J. Kuzickiego]. – Rzeszów, 2011. – S. 17–29; *Його ж.* Дослідження історії та культури Галичини в Україні / Л. Зашкільняк // Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań / [pod red. A. Kawalec, W. Wierzbieńca, L. Zaskilniaka. Wstępem opatrzył J. Maternicki]. – Rzeszów, 2011. – Т. 1. – S. 28–42; *Його ж.* Історія – ментальність – ідентичність. – Львів, 2011. – Вип. 4: Історична пам’ять українців і поляків у період формування національної свідомості в XIX – першій половині XX століття: кол. монографія / [за ред. Л. Зашкільняка, Й. Пісулінської, П. Серженги]. [Статті: “Передмова”. – С. 11–17; “Історична пам’ять і соціальні функції історії в сучасному світі”. – С. 21–26]; *Його ж.* Polska, Słowacja, Europa Środkowa w XIX–XXI wieku. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Ewie Orlof / [pod red. J. Pisulińskiego, E. Rączy, K. Żarny]. // Україна–Європа–Світ: міжн. зб. наук. праць. – Тернопіль, 2011. – Вип. 5, ч. 2. – С. 310–320. – S. 310–320; *Його ж.* Українське niespełnione nadzieje i ich optymistyczny epilog / L. Zaskilniak // Przegląd Wschodni. – Warszawa, 2010 (2011). – Т. 11. – Z. 1(41). – S. 21–30; *Його ж.* Парламентська діяльність як інструмент формування історичної пам’яті в сучасній Україні // Український парламентаризм і політична культура суспільства. – Львів, 2012. – С. 259–283; *Його ж.* Polityka tożsamości i pamięci na Ukrainie. Dyskusja // Pamięć i pytania o tożsamość. Polska. Ukraina / [pod red. T. Horbowskiego, P. Kosiewskiego]. – Warszawa: Fundacja imienia Stefana Batorego, 2013. – S. 42–43, 97–99; *Його ж.* Polska i Ukraina w Europie Środkowo-Wschodniej: spojrzenie z Ukrainy / L. Zaskilniak // Sensus Historiae. Studia interdyscyplinarne. – Poznań, 2013. – Nr. 4. – S. 161–172; *Його ж.* У тіні волинської трагедії: “Форум Україна – Польща” / Л. Зашкільняк // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – Вип. 6. – С. 258–262; *Його ж.* Historia i lekcja Giedroycia / Leonid Zaskilniak // Giedroyc a Ukraina. Українська перспектива Jerzego Giedroycia i środowiska paryskiej Kultury. – Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej, 2014. – S. 273–279; *Його ж.* Українсько-польські взаємини та історична наука в Галичині на початку XX століття / Л. Зашкільняк // Scientia nihil est quam veritatis imago. Studia ofiarowane Profesorowi Ryszardowi Szczygłowi w siedemdziesięciolecie urodzin / [pod red. A. Sochackiej, P. Jusiaka]. – Lublin: W-wo UMCS, 2014. – S. 1166–1183; *Його ж.* Українська історіографія у міжвоєнній Польщі: пошук методологічних моделей національної історії / Л. Зашкільняк // Historia historiografii i metodologia historii w Polsce i na Ukrainie / [pod red. J. Maternickiego, J. Pisulińskiego, L. Zaskilniaka]. – Rzeszów: W-wo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2015. – S. 340–258.

Другої світової війни¹⁹. У 2008 р. вчений відзначений Нагородою Люблінського архієпископа “*Memoria iustorum*” – “Пам’ять праведників” за заслуги в розвитку діалогу культур, а також отримав звання почесного професора Жешівського університету ім. Королеви Ядвіги; 2009 р. відзначений державною нагородою Республіки Польща “Кавалерський Хрест Ордену Заслуги Польщі”. Методологічні аспекти дослідження українсько-польських та українсько-російських відносин розглядав також Андрій Портнов²⁰.

¹⁹ *Зашкільняк Л. О.* Політика польської влади щодо українців у 1944–1947 рр. / Л. Зашкільняк // *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість.* – Львів, 2007. – Вип. 2: Депортації 1944–1951. – С. 165–171; *Його ж.* Невідома війна: українсько-польські стосунки на Волині і в Східній Галичині у 1939–1944 рр. / Л. Зашкільняк // *Поляки – українці – євреї. Історичні дилеми та погляд у майбутнє (Унівські лекції 2008): кол. монографія; за наук. ред. Б. Вайгль та О. Гірного).* – Львів, 2008. – С. 238–252; *Його ж.* Україна і Польща в ХХ столітті: від конфліктів до порозуміння / Л. Зашкільняк // *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність.* – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: ХХ століття. – Львів, 2008. – С. 3–18; *Його ж.* Українсько-польські стосунки ХХ ст. у суспільній свідомості українців та поляків / Л. Зашкільняк // *Вісник Львівського університету. Серія соціологічна.* – Львів, 2008. – Вип. 2. – С. 127–137; *Його ж.* Польща / Л. Зашкільняк // *Світова історія: ХХ століття. Енциклопедичний словник / [за ред. І. Підкови та Р. Шуста].* – Львів, 2008. – С. 643–655; *Його ж.* *Przyczyny i tło konfliktu polsko-ukraińskiego w latach 1939–1947 (koreferat). Głos nadesłany / Л. Зашкільняк // Wołyń 1943 – rozliczenie: materiały przeglądowej konferencji naukowej “W 65. rocznicę eksterminacji ludności polskiej na Kresach Wschodnich dokonanej przez nacjonalistów ukraińskich” (Warszawa, 10 lipca 2008 r.).* – Warszawa, 2010. – S. 22–25, 128–139; *Його ж.* [Рец.]: Від “різни” до порозуміння чи навпаки? Grzegorz Motyka. *Od rzezi wołyńskiej do Akcji “Wisła”: Konflikt polsko-ukraiński 1943–1947 / Л. Зашкільняк.* – Kraków, 2011. – 522 s. // *Україна модерна.* – Київ, 2011. – Ч. 18. – С. 246–255; *Його ж.* До генези українсько-польського конфлікту у ХХ столітті // *Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / [відп. ред. М. Литвин].* – Львів, 2010–2011. – Вип. 3–4. – С. 22–41; *Його ж.* Українсько-польські стосунки на Волині і в Галичині в 1939–1944 роках: міжнаціональний конфлікт чи неоголошена війна? / Л. Зашкільняк // *Україна–Європа–Світ: міжн. зб. наук. праць / [гол. ред. Л. М. Алексієвць].* – Тернопіль, 2011. – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 89–95. – (Серія: Історія, міжнародні відносини); *Його ж.* Польське повстання 1830–1831 (Листопадове повстання) // *Україна в міжнародних відносинах. Енциклопедичний словник-довідник.* – Київ, 2013. – Вип. 4: Предметно-тематична частина: П–Я. – С. 59–61; *Польське повстання 1863–1864 (Січневе повстання) // Там само.* – С. 62–64.

²⁰ *Портнов А.* Історії істориків. Обличчя й образи української історіографії ХХ століття / А. Портнов. – Київ, 2011. – 240 с.; *Його ж.* Між становим, конфесійним та етнічним підходами: Вибір стратегії політики Російської імперії щодо Правобережної України на початку ХІХ ст. / А. Портнов // *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: “Історія та археологія”.* – Дніпропетровськ, 2011. – Вип. 19. – № 1. – С. 25–29; *Його ж.* Мученицька смерть мільйонів і перспективи теоретичної рефлексії / А. Портнов // *Критика.* – 2011. – № 7–8. – С. 36–37; *Його ж.* Нова Східна Європа як “близкая заграница” Росії / А. Портнов // *Критика.* – 2011. – № 1–2. – С. 7–8; *Його ж.* О гражданской вовлеченности, интеллектуальной непредвзятости и изучении памяти / А. Портнов. [Касьянов Г. В., Danse macabre: Голод 1932–33 років у політиці, масовій свідомості та

На матеріалах польського самвидаву 70–80-х рр. ХХ ст. Христина Чушак реконструювала місце України та українців у політичній думці польської опозиції. Порушені питання стосуються визнання польським суспільством кордону з Україною, утвердження значення незалежності України для Польщі та регіону, боротьби з негативними стереотипами українців у польському суспільстві, пошуку шляхів польсько-українського примирення, а також місця й ролі української меншини у майбутній незалежній польській державі. Авторка вважає, що образ України, окреслений опозиціонерами, вплинув на політику Польської Республіки щодо України після 1989 року. Основою монографії Х. Чушак “Немає вільної Польщі без вільної України: Україна та українці у політичній думці польської опозиції (1976–1989)” стала дисертація, яка отримала головну нагороду серед кандидатських робіт на Першому конкурсі ім. Єжи Гедройца Посольства Республіки Польща в Україні²¹.

Науковці Центру проаналізували розбіжності між історичною пам'яттю та історіографією, зокрема у сприйнятті українського національно-визвольного руху в роки Другої світової війни населенням сучасної України і ставленням до нього. Л. Зашкільняк стверджує, що діяльність праворадикальних сил – ОУН і УПА під час війни сьогодні різні соціальні та етнічні спільноти сприймають по-різному: у західних областях домінує уявлення про представників цих національно-патріотичних структур як про героїв боротьби за національне визволення і соборність українських земель. В історичній пам'яті галичан і волинян сформувався позитивний ідеалізований образ українських повстанців. Натомість у східних і південних областях України стійким залишається образ “бандерівців” і “мельниківців” як “фашистських пособників”, “німецьких колаборантів”, “українських буржуазних націоналістів”, від рук яких загинуло чимало східних українців, що служили в Червоній армії або у військах НКВС.

історіографії (1980-ті – початок 2000-х). – Київ, 2010] // *Ab Imperio*. – 2011. – № 2. – С. 365–372; *Його ж.* Украинские образы Второй мировой войны / А. Портнов // *Вестник общественного мнения*. – 2011. – № 2. – С. 86–92; *Його ж.* Die ukrainische Nationsbildung in der postsowjetischen Historiographie: Eine Beobachtungen, Die Ukraine. Prozesse der Nationsbildung / Hg. A.Kappeler / А. Portnov. – Köln; Weimar; Wien: Böhlau Verlag, 2011. – S. 29–36; *Його ж.* Die “Grose Vaterländische Krieg” in den Erinnerungskulturen von Belarus, Moldova und der Ukraine. Versuch eines Vergleichs, Erinnern an den Zweiten Weltkrieg. Mahnmale und Museen in Mittel- und Osteuropa, Hg. von Stefan Troebst und Johanna Wolf / А. Portnov. – Leipziger, 2011. – S. 227–241; *Його ж.* Two Historians in One Lviv / А. Portnov // *New Eastern Europe*. – 2011. – No. 1. – P. 147–151; *Його ж.* Post-Soviet Ukraine and Belarus Dealing with “The Great Patriotic War”, 20 Years after the Collapse of Communism. Expectations, achievements and disillusion of 1989 / Andriy Portnov / [ed. by N. Hayoz, L. Jesień, D. Koleva]. – Bern, 2011. – P. 369–381; *Його ж.* Studying Memory in the Polish-Russian-Ukrainian Triangle. Some Observations / А. Portnov // *East European Memory Studies*. – December. – 2011. – No. 8. – P. 10–12; *Його ж.* Terra hostica: la Russe dans les manuels scolaires d'histoire ukrainiens, Anatoli. Dossier Représentations du monde dans l'espace postsoviétique / А. Portnov. – Paris, 2011. – Num. 2. – P. 39–62.

²¹ *Чушак Х.* Немає вільної Польщі без вільної України: Україна та українці у політичній думці польської опозиції (1976–1989) / Х. Чушак. – Львів, 2011. – 304 с.

Праці Л. Зашкільняка, А. Боляновського, М. Литвина, Л. Хахули підтвердили, що в сусідній Польщі переважає негативна оцінка діяльності підпілля ОУН і відділів УПА-Захід як “бандитів” і “різунів”, яка пов’язана насамперед із українсько-польським конфліктом на Волині в 1943–1944 рр. Польські автори здебільшого “забувають” писати про політику дискримінації українського населення в регіоні, руйнування у 1938 р. понад ста православних церков на Холмщині, національні та релігійні утиски українців. Отже, зібраний емпіричний матеріал засвідчує суттєві відмінності історичної пам’яті у спільнот України, Польщі, Росії та Німеччини. Без сумніву, історична (колективна) пам’ять є стійким елементом історичної і в ширшому розумінні соціальної (суспільної) свідомості; вона відіграватиме вагомий роль у соціальній ідентифікації окремих людей і національних спільнот і в найближчі десятиліття.

Досліджено передумови, перебіг та етнополітичні наслідки депортаційних процесів на пограниччі в 1939–1951 рр. Автори вважають, що польська та радянська влади повинні насамперед нести відповідальність за масові депортації (понад 800 тис.) українців із Надсяння, Лемківщини, Холмщини і Підляшшя в 1944–1951 рр. Особливо жорстокою була депортаційна акція “Вісла” 1947 року, у ході якої польська комуністична влада за сприяння СРСР та Чехословаччини на північно-західні землі Польщі депортувала понад 150 тисяч українців. Як свідчать офіційні польські документи, цю депортацію здійснено за етнічною ознакою, а тому її можна кваліфікувати етноцидом. Тоді на прикордонні уже не діяла УПА, а була лише невелика мережа українського підпілля, яка не становила загрози для Польської держави²². Юлія Павлів розглядає функціонування депортацій у регіональній пам’яті України, вважаючи, що травматичний досвід війни та міжнародних взаємин залишається лише в межах історичної пам’яті спільноти переселенців. У загальноукраїнському контексті репрезентація окреслених подій є фрагментарною, а інтерес до трагедії депортованих західних українців з’являється епізодично лише напередодні трагічних роковин²³.

²² *Литвин М.* Депортації 1941–1951 рр. у суспільній свідомості українців / М. Литвин // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2007. – Вип. 2: Депортації 1944–1951. – С. 12–19; *Литвин М.* Депортовані українці Перемишля 1945–1946 рр.: штрих до етносоціального портрета / М. Литвин, Я. Кондрач // Там само. – С. 222–226; *Литвин М.* Депортації українців з Надсяння, Лемківщини, Холмщини і Підляшшя 1944–1951 років: основні етапи та етнополітичні наслідки / М. Литвин // Галичина. – Івано-Франківськ, 2012. – Вип. 20–21. – С. 311–319; Суспільно-політичні передумови та етнокультурні наслідки депортаційних акцій у Польщі та СРСР (1944–1951) // Український парламентаризм і політична культура суспільства. – Львів, 2012. – С. 121–135; *Литвин М.* Соціально-політичні передумови та наслідки депортаційної акції “Вісла” 1947 р. / М. Литвин // Акція “Вісла” – завершальний етап депортації українців Польщі. Історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2013. – С. 6–24.

²³ *Павлів Ю.* Видавнича діяльність суспільно-культурних товариств депортованих українців міста Львова / Ю. Павлів // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2016. – Вип. 9. – С. 280–290; *Її ж.* Депортація українців з українсько-польського прикордоння 1944–1951 рр.: особистісний та медійний дискурси // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2017. – Вип. 29: Primum agreee. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. – С. 572–583; *Її ж.* Місця пам’яті депортованих з Польщі у 1944–1946 рр. в Україні. EVROPSKÝ FILOZOFICKÝ

За участю науковців Центру, обласних державних адміністрацій західних областей України, суспільно-культурних товариств і об'єднань “Закерзоння”, “Надсяння”, “Холмщина”, “Лемківщина”, “Любачівщина” проведено низку семінарів і круглих столів, слухань у комітетах Верховної Ради України, на яких обговорювали наслідки депортацій українців в 1944–1951 рр., здійснені тоталітарними владами Польщі, Чехословаччини та СРСР/УРСР. Депортовані здебільшого не вимагають матеріальних відшкодувань, а правно-політичної оцінки злочинних дій тогочасних тоталітарних режимів, визнання масових переселень понад 800 тис. українців із Надсяння, Лемківщини, Холмщини й Підляшшя в 1944–1951 рр. депортаціями за етнічною ознакою, а їхнім жертвам надання статусу депортованих. Науковці Центру вважають, що важливою є не лише історична оцінка цієї трагедії, але й експертиза спеціалістів з міжнародного та національного законодавства.

Як свідчать публікації львівських науковців, пам'ять про акцію “Вісла” продовжує розділяти польське суспільство й сьогодні. Свідченням цього були дебати 2007, 2012, 2016 років щодо проекту ухвали про засудження акції “Вісла”, що його опрацювала Комісія національних і етнічних меншин Сейму РП. Проекти загалом повторювали тексти ухвал Сенату РП від 3 серпня 1990 року, засуджуючи “пригаманний тоталітарним режимам принцип колективної відповідальності”. Проте деякі політики Польщі й надалі продовжують використовувати наявні у свідомості населення стереотипи для власних маніпуляцій. Незважаючи на узагальнення польських і українських істориків, спільні багатотомні видання джерел, частина послів до Сейму (переважно представники Права і Справедливості) й надалі називають акцію “Вісла” “слухною відповіддю за злочини УПА” і вимагають засудити “геноцид польського народу на Волині в 1943 році”.

Водночас співробітники та здобувачі Центру підготували низку просопографічних досліджень, які розкривають внесок учених у розвиток польської та української історичної науки. Зокрема, Оксана Руда узагальнила наукову та громадську діяльність польського історика Освальда Бальцера, з'ясувала його погляди щодо політичної історії України, українсько-польських відносин²⁴. Марина Чебан дослідила культурно-освітню та наукову діяльність, зокрема у Науковому товаристві імені Шевченка у Львові, українського історика Миколи Андрусика, проаналізувала його наукові зацікавлення, що охоплювали етноконфесійні процеси XVII–XVIII ст., козацьку боротьбу, суспільно-політичні рухи в Галичині другої

ANIHISTORICKÝ DISKURZ. European philosophical and historical discourse. – Praha, 2016. – Vol. 3. – С. 29–37; *Її ж.* “Нас били, різали”, “такий був час”: до питання колективної травми та наративу страждання в депортованих українців з Польщі у 1944–1951 рр. / Ю. Павлів // Український історичний збірник. – Київ, 2018. – Вип. 20. – С. 189–201; *Її ж.* Образ “малої вітчизни” в історичній пам'яті переселенців із Холмщини та Лемківщини / Ю. Павлів // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. – Львів, 2015. – Вип. 8. – С. 163–179; *Її ж.* Образи українсько-польського пограниччя періоду Другої світової війни (за матеріалами спогадів жінок, депортованих з Холмщини) / Ю. Павлів // Новітня доба. – Львів, 2013. – Вип. 1. – С. 181–200.

²⁴ Руда О. Освальд Бальцер (1858–1933): наукова та громадська діяльність / О. Руда. – Львів, 2012. – 132 с. – (Серія: Історики України, № 9).

половини XIX – початку XX ст.²⁵. Руслана Труба проаналізувала життєвий шлях та наукову діяльність Омеляна Терлецького, який тривалий час досліджував суспільно-політичні процеси в Галичині у XIX ст., активно співпрацював з І. Крип'якевичем, М. Кордубою, І. Карпинцем²⁶. Микола Литвин, Тамара Литвин, Ярослав Кондрач узагальнили багатогранну наукову діяльність дійсного члена Наукового товариства імені Шевченка, академіка Академії наук УРСР Івана Крип'якевича²⁷.

Дослідження Л. Зашкільняка, М. Литвина, О. Рудої, Х. Чушак, М. Чебан підтвердили, що сучасна українська історіографія лише фрагментарно відображає складність міжетнічних процесів на українсько-польсько-білоруському пограниччі в Новітню добу. Потребують детальнішої реконструкції етнокультурні процеси в західних областях УРСР, а особливо – проблеми формування етнонаціональної політики сучасної України. Тривалий час дослідники віддавали перевагу суспільно-політичним аспектам етнополітики державної влади, збройно-політичному протистоянню на українсько-польському пограниччі. Водночас належно не розкриті взаємини між етнонаціональними групами й конфесіями, українською та польською інтелігенцією в західному регіоні України. Тому для зміцнення довіри до державоформуючої нації потрібно зберегти культурну самобутність національних меншин – поляків, німців, євреїв, вірмен, чехів, які здавна населяли Галичину та Волинь. Заразом сучасна українська влада має сприяти високому ступеню інтеграції до національно-культурного буття всіх національних спільнот, які не зазнаватимуть обов'язкової / шкідливої акультурації представників національних меншин (груп), насамперед поляків, які мають у регіоні мережу культурних споруд Римо-Католицької Церкви, навчальних закладів, громадсько-культурних товариств.

Праці науковців Центру Л. Зашкільняка, Л. Хахули, О. Рудої, О. Піха, Х. Чушак, М. Чебан, О. Поповича актуалізували потребу удосконалення підходів щодо регулювання політики історичної / колективної пам'яті, яка акумулювала складні сторінки депортацій українців та поляків, міжнаціональні протистояння, зокрема в західному регіоні в 40-і роки XX ст. У зв'язку з цим історики спільно з правниками й управлінцями мають створити нову нормативно-правову базу, яка б охоплювала

²⁵ Чебан М. Микола Андрусак (1902–1985) / М. Чебан. – Львів, 2013. – 86 с.

²⁶ Труба Р. Омелян Терлецький (1873–1958) / Р. Труба. – Львів, 2013. – 84 с.

²⁷ Литвин М. Іван Крип'якевич і товариство “Просвіта” / М. Литвин, Т. Литвин // Матеріали Міжнародної наукової конференції “Просвіта” в національно-культурному житті українського народу (до 140-річчя з часу заснування) / [за заг. ред. проф. І. С. Зуляка]. – Тернопіль, 2009. – С. 229–234; Крип'якевич Іван Петрович / М. Литвин // Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка: в 2-х т. – Львів, 2011. – Т. 1: А–К. – С. 673–674; Іван Крип'якевич як історик, бібліофіл, громадсько-політичний діяч / М. Литвин, Т. Литвин // Україна: культура спадщина, національна свідомість, державність / [відп. ред. М. Литвин, упоряд. Ф. Стеблій]. – Львів, 2016. – Вип. 28: Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. – С. 527–534; Кондрач Я. Іван Крип'якевич – дослідник воєнної історії Галичини / Я. Кондрач // Воєнна історія Галичини та Закарпаття. – Львів, 2010. – С. 647–651; Литвин М. Іван Крип'якевич як дослідник історії українського козацтва / М. Литвин, Я. Кондрач // Тези Міжнародної наукової конференції “Витоки та становлення козацького руху на етнічних землях України”. – Львів, 2017. – С. 113–117.

норми і правила врегулювання постконфліктних ситуацій. Виваженою в перехідний період повинна бути історична освіта, музейна діяльність, монументальна пропаганда, топонімічні зміни, зображення національно-культурних символів, портретів діячів культури на грошових банкнотах і поштових марках, візуально-інформаційному просторі міст і сіл прикордонних територій України та Польщі.

Досліджуючи сучасні українсько-польські відносини, О. Піх зазначав, що з огляду на проголошений Україною курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію важливим є і зовнішньополітичний досвід Польщі, який може вказати на шляхи та заходи, що сприятимуть зближенню з ЄС та НАТО, і аналіз демократичної трансформації цієї країни. Зокрема, вчений проаналізував заходи, які здійснювала польська влада у 90-х рр. ХХ ст., прагнучи демократизувати всі сфери життя, реформувати Польщу в сучасну конкурентноспроможну державу й інтегрувати її у європейську економічну й політичну систему. Аналізуючи вказані вище проблеми, він дійшов висновку, що Україна, яка стоїть на шляху реформаторської перебудови, для успішного втілення реформ мусить по можливості аналізувати й ефективно використовувати вдалий досвід своїх сусідів, що трансформувалися з соціалістичних, побудованих на засадах жорсткої централізації країн у розвинуті демократичні держави, які служать своїм громадянам²⁸. Водночас О. Піх зосередив свою увагу на східному векторі зовнішньої політики Польщі, стратегіях та проблемах її реалізації у контексті двосторонніх відносин з Україною, Республікою Білорусь та Російською Федерацією²⁹. Вивчав

²⁸ Піх О. Реформування адміністративно-територіального устрою у Республіці Польща: корисний досвід для України / О. Піх // Адміністративно-територіальний устрій України: методологічні основи та практика реформування: монографія. – Львів, 2016. – С. 164–175. – (Серія “Проблеми регіонального розвитку”); *Його ж*: Адміністративно-територіальна реформа 90-х років ХХ століття в Республіці Польща: завдання та результати / О. Піх // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / [відп. ред. Микола Литвин]. – Львів, 2014. – Вип. 7. – С. 107–118; *Піх О.* Становлення системи місцевого самоврядування в Польщі у 90-х роках ХХ ст. / О. Піх // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія – Тернопіль: Вид-во НПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 2. – Ч. 1. – С. 76–87; *Його ж*: Дотримання міжнародних стандартів в етнонаціональній політиці України і Польщі / О. Піх // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2015. – Вип. 27: Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки / [гол. редкол. М. Литвин, упоряд. і наук. ред. І. Соляр]. – С. 390–399.

²⁹ *Піх О.* Особливості формування східної політики Республіки Польща в кінці 80-х – першій половині 90-х років ХХ століття / О. Піх // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2015. – Вип. 8. – С. 223–242; *Його ж*: Східна політика Республіки Польща в контексті її зовнішньополітичних пріоритетів (1991–2004) / О. Піх // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість / [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2016. – Вип. 9. – С. 162–178; *Його ж*: Українсько-польські відносини в період президентства Віктора Ющенка (2005–2010): асиметрія очікувань і можливостей / О. Піх // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / [гол. редкол. І. Патер, упоряд. Л. Хахула]. – Львів, 2016. – Вип. 29: Primum agreee. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. – С. 584–604.

особливості сучасних взаємин України та Чехії³⁰. Аналізував зовнішні та внутрішні чинники, які впливали на перебіг російсько-української війни 2014–2017 рр.³¹

Досліджували також особливості існування та видозміни в польській суспільній свідомості кінця ХХ – початку ХХІ ст. історичних стереотипів України та українців, пов'язаних з історією України та польсько-українськими відносинами у ХХ столітті. Зокрема, Любомир Хахула розкрив генезу основних негативних і позитивних польських історичних стереотипів про Україну та українців від ХІ ст. до кінця сучасності, яка має довгу історію, починаючи від взаємин між Київською Руссю та Польським князівством у Х–ХІ ст. Велику кількість негативних стереотипів, на його думку, створили польські хроністи ХVII ст., описуючи козаків та їхні відносини з поляками. Через романтичну літературу негативні уявлення про українців як злих, підступних, жорстоких перейшли у ХХ ст.³². Значну увагу приділено аналізу польського медійного та політичного дискурсу про українсько-польські взаємини в роки Другої світової війни³³. Доведено, що протягом 1991–2015 рр. польський суспільно-політичний дискурс, представлений політичними елітами, ЗМІ та громадською думкою, не завжди був єдиним в оцінці української внутрішньополітичної ситуації, державно-політичних реформ, спроб інтеграції з Європою³⁴. Польська політична еліта запропонувала суспільству новий погляд на українців та їхню незалежність, заснований на ідеї необхідності утвердження суверенітету України задля стабільності у Центрально-Східній Європі, а також послідовно втілювала його у міжнародній політиці. Широке суспільні кола сприймали українців у негативному або й байдужому ключі, часто ставлячи під сумнів можливість польсько-українського примирення. Водночас зацікавленість польської преси Україною та польсько-українськими відносинами, широка полярність інтерпретацій та присутність постійної дискусії про Україну давала надію на позитивні зміни у майбутньому в справі покращення образу українців серед поляків³⁵. Українські

³⁰ Корсак Р. Політична та економічна співпраця України та Чехії в умовах трансформації суспільних відносин (2000–2012 рр.) / Р. Корсак. – Ужгород, 2013. – 518 с.

³¹ Між війною і соборністю. Соціокультурна інтеграція та адаптація переселенців з Донбасу та Криму. Західноукраїнський вектор / [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2017. – 454 с.

³² Хахула Л. “Різуни” чи побратими? Сучасні польські дискурси про Україну / Л. Хахула. – Львів, 2016. – 313 с.; *Його ж*: Стереотипи польсько-українських відносин у польській пресі 90-х років ХХ ст. – початку ХХІ ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2008. – Вип. 17: Українсько-польсько-білоруське сусідство: ХХ століття / [гол. редкол. Я. Ісаєвич; упоряд.: М. Литвин, В. Футала]. – С. 618–622.

³³ Хахула Л. Україна й українці в офіційному та медійному дискурсах сучасної Польщі (перша половина 1990-х років) / Л. Хахула // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість: зб. наук. праць / [відп. ред. М. Литвин]. – Львів, 2010–2011. – Вип. 3–4. – С. 222–233.

³⁴ Хахула Л. Польські суспільні настрої щодо України у 1991–2014 рр. / Л. Хахула // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Суспільно-економічні аспекти трансграничної співпраці України і Польщі / [відп. ред. В. Кравців]. – Львів, 2014. – Вип. 2(106). – С. 19–26.

³⁵ Хахула Л. Незалежна Україна в польській суспільно-політичній думці початку 1990-х років / Л. Хахула // Слов'янський вісник: зб. наук. праць / [наук. ред. С. С. Троян]. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет; Рівненський інститут слов'янознавства

революції 2004 та 2013–2014 рр. та їхнє сприйняття польським суспільством засвідчили: незважаючи на історичні суперечки та негаразди, такі питання, як протистояння українців спробам відновлення авторитаризму, їхнє бажання жити за демократичними принципами, а також відкритість більшої частини українського суспільства до нових способів організації політичного й соціально-економічного життя, спроможні у найкоротший термін об'єднати і взаємно зблизити обидва народи.

Микола Литвин. Українсько-польські відносини новітньої доби: десятиріччя діяльності Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Проаналізовано науковий доробок співробітників Центру дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, які актуалізують важливі аспекти українсько-польських міждержавних та міжнаціональних відносин у новітню добу. Особливу увагу приділено історіографічним здобуткам науковців України та Польщі, окремо розглянуто тематику публікацій збірника «Україна–Польща: історична спадщина, суспільна свідомість», колективні та індивідуальні праці науковців Центру.

Ключові слова: Центр дослідження українсько-польських відносин Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, історіографія, історична пам'ять, історична політика.

Mykola Lytvyn. Contemporary Ukrainian-Polish Relations: the 10th Anniversary of the Centre for Ukrainian-Polish Relations Studies of Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine

The article analyses research oeuvre of the Centre for Ukrainian-Polish Relations Studies of Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine that bring into light important aspects of contemporary relations between Ukrainian and Polish states as well as peoples. It focuses on historiography studies of Ukrainian and Polish scholars, examines issues highlighted in the series 'Ukraine–Poland: Historical Heritage and Social Consciousness', collective and individual research of the Centre members.

Key words: Centre for Ukrainian-Polish Relations Studies of Ivan Krypiakevych Institute of Ukrainian Studies of the NAS of Ukraine, historiography, historical memory, history politics.

Київського слав'ястичного університету, 2012. – Вип. 13. – С. 116–121 – (Серія “Історичні та політичні науки”); *Його ж:* Державотворчі та національно-демократичні процеси в Україні 1991–2014 рр.: польський суспільно-політичний дискурс / Л. Хахула // Український історичний журнал. – 2015. – № 1. – С. 93–108; *Його ж:* Долаючи травматичне минуле: Україна в суспільно-політичній думці Польщі / Л. Хахула // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / [гол. редкол. І. Пагєр, упоряд. Л. Хахула]. – Львів, 2016. – Вип. 29: Primum agere. Ювілейний збірник на пошану Миколи Литвина. – С. 605–613.